

Å gi gode råd til kommunen

Til deg som er oppnevnt som medlem i kommunalt råd for personer med funksjonsnedsettelse

BOKMÅL

SAMARBEIDSFORUMET AV FUNKSJONSHEMMEDES ORGANISASJONER
UNGE FUNKSJONSHEMMEDE OG FUNKSJONSHEMMEDES FELLESGRUPPESAMMENKOMST

**+ Til deg som er
oppnevnt som medlem i
kommunalt råd for
personer med
funksjonsnedsettelse**

INNHold

Gratulerer som folkevalgt!	4
Hva er kommunalt råd?	5
Hvorfor råd for personer med funksjonsnedsettelse?	5
Du representerer alle innbyggere med funksjonsnedsettelse	5
Arbeidet i rådet	7
1. Forberedelse	7
2. Hvordan prioritere sakene som kommer	7
3. Hvordan ta opp egne saker?	8
4. Sett deg inn i saken	9
5. Uttalelse fra rådet	9
6. Oppfølging av saker – Hva skjer?	10
7. Når det ikke fungerer	10
Samarbeidet, rådgivningen og nettverket	12
Noen tips om samarbeidet internt i rådet	12
Rådgivningen	13
Det viktige nettverket	13
Temaområder aktuelle for arbeidet i rådet	15
Organisasjonene	18
Hva er organisasjonenes rolle?	18
FFO	19
SAFO	19
Unge funksjonshemmede	19
Opplæring og veiledning	21
Organisasjonenes opplæring	21
KS Folkevalgprogram	21
En svært nyttig veileder	21
Statsforvalterne	21

Nyvalgheftet er utgitt - september 2023
Sist revidert - 09. november 2023

Du har sagt ja til å være med på å gi din kommune gode råd i arbeidet med å utvikle kommunen og å gi gode tjenester. Du er sammen med de øvrige medlemmer verdifull for kommunen og for mennesker med funksjonsnedsettelse.

Takk for at du bidrar med din tid og din kompetanse i et viktig arbeid!

+ HVA ER KOMMUNALT RÅD

Kommunalt råd er et rådgivende organ for kommunestyret eller fylkestinget. Rådet har rett til å uttale seg i alle saker som gjelder personer med funksjonsnedsettelse, utenom enkeltsaker. Husk at dette kan være mange ulike saker selv om ikke personer med funksjonsnedsettelse er nevnt spesielt i saksdokumentene.

+ HVORFOR RÅD FOR PERSONER MED FUNKSJONSNEDESETTELSE

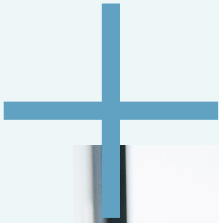
Mennesker med funksjonsnedsettelse er som regel underrepresenterte i andre folkevalgte organ. Derfor er det viktig at noen har spesielt fokus på funksjonshemmedes interesser og kommunalt råd for mennesker funksjonsnedsettelse er etablert på grunn av dette.

Vi trenger et råd som følger med på om personer med funksjonsnedsettelse i praksis blir likestilt med andre borgere og får oppfylt sine menneskerettigheter. Likestilling betyr likeverd, like muligheter og like rettigheter. Likestilling forutsetter tilgjengelighet og tilrettelegging (Likestillings- og diskrimineringsloven).

+ DU REPRESENTERER ALLE INNBYGGERE MED FUNKSJONSNEDESETTELSE

Som medlem i kommunalt råd for personer med funksjonsnedsettelse er din oppgave å tydeliggjøre behov og synspunkter som innbyggerne med funksjonsnedsettelse har i din kommune. Det forventes at du ivaretar interessene til alle innbyggerne med funksjonsnedsettelse. Selv om du gjerne er foreslått av en organisasjon, er det hele befolkningen av funksjonshemmede i kommunen rådet skal ivareta interessene til.

Men fatt mot: Det er ikke ditt ansvar at kommunen oppfyller sitt regelverk på området. Du skal ikke å være saksbehandler, jurist eller arkitekt. Men du kan komme med gode råd utfra erfaringer fra innbyggere med funksjonsnedsettelse.

ARBEIDET I RÅDET

01

FORBEREDELSE

Som nytt medlem i rådet kan det være mye å sette seg inn i. Fortvil ikke – det er mye informasjon tilgjengelig. God informasjon finnes på de fleste kommuners nettsider.

For å tydeliggjøre oppgavene bedre skal kommunen ha utarbeidet retningslinjer for rådet. Be om å få disse. Saker som rådet har jobbet med i forrige periode finnes på kommunens hjemmesider. Dette gir en god oversikt.

Noen kommuner inkluderer også rådsmedlemmene i den generelle folkevalgt-opplæringen. Se side 21 for informasjon om opplæring og veiledning.

02

HVORDAN PRIORITERE SAKENE SOM KOMMER

Kommune-Norge er svært forskjellig – fra de største bykommunene til de små landkommuner. Derfor vil tilfanget av saker til rådet og møtehyppighet også være forskjellig. Noen råd har møter hver måned, mens andre igjen møtes 4-6 ganger i året.

Dersom du opplever å få veldig mange saker så er det første du bør spørre deg; Er dette viktig for personer med funksjonsnedsettelse i kommunen – angår det oss?

Det er ikke noen plikt til å gi råd/uttalelse. Men, dersom rådet mener dette er viktig – vær kortfattet i de råd som gis.

Kommunens planer og budsjett er viktig å prioritere. De ulike fagplaner danner grunnlaget for hvordan kommunens tjenester skal utføres de nærmeste år, og er derfor viktig å gi innspill på. Eksempler på dette kan være; trafiksikkerhetsplan, rehabiliteringsplan, demensplan etc. Når det gjelder budsjett; les kommentarer og forklaringer til tallene – dette gir oftest et bedre bilde av hva som menes.

Å prioritere betyr egentlig å sette noe først – å gi forrang. Så vanskelig, men så nødvendig!

03

HVORDAN TA OPP EGNE SAKER?

Fra forskriftens § 2: Rådet kan også ta opp saker av eget initiativ

Det er viktig at rådet tar opp egne saker og presenterer disse. Slik setter rådet saker som angår mennesker med funksjonsnedsettelse på dagsorden. Det vil samtidig være med på å synliggjøre rådet.

Å lage en plan for året vil være et godt hjelpemiddel for dette. På den måten kan rådet bli enige om hvordan og når de skal ta opp saker – og at dette settes opp på møteplanen. Dette kan være saker som man har fått henvendelse om fra medlemsorganisasjoner eller har fått kjennskap til på andre måter.

Det er svært viktig at rådet er nøye med å presentere fakta.

I mange sammenhenger kan det være hensiktsmessig å invitere kommunedirektør, kommunalsjefer eller saksbehan-

dlere for å få innsikt og orientering om aktuelle spørsmål rådet lur på. Ledere av politiske utvalg vil også være relevante å ha korte møter med – hvor saker kan etterspørres og/eller presenteres.

I Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets veileder for råd for personer med funksjonsnedsettelse anbefales det også at rådet bør ha faste møter med ordfører, eksempelvis to ganger i året. Dette nettopp for å ha god kommunikasjon og synliggjøre rådets rolle.

Mange kommuner har budsjettseminarer hvor politikere, råd/utvalg, tillitsvalgte og administrasjon deltar. Sørg for å bli invitert – dette kan være en god anledning til dialog og mulighet til å presentere saker rådet har prioritert.

I tillegg til dette kan rådet oversende en henvendelse til kommunedirektøren (tidligere ofte benevnt som rådmann) evt ordfører slik:

Rådet er gjort oppmerksom på at BPA-ordningen i liten grad benyttes, og at dette tilbudet er sterkt etterspurt fra flere. Vi ber om en redegjørelse om praktiseringen av dette på vårt neste møte, slik at saken kan settes på den politiske dagsorden.

04

SETT DEG INN I SAKEN

Når du som rådsmedlem får oversendt saker, så er det viktigste: Les dokumentene! Hvordan en sak presenteres kan være forskjellig fra kommune til kommune, men generelt er det;

- Bakgrunn for saken; hva dreier saken seg om?
- Faktainformasjon – er dette koblet opp mot noe lovverk – og har kommunen behandlet tilvarende saker tidligere?
- Ulike forslag til løsninger – slik at politikerne har valgmuligheter
- Konklusjon

Der det er omfattende saksfremlegg er det gjerne et sammendrag. Les dette – og se etter om saken har noen konsekvenser for personer med funksjonsnedsettelse. Det er dette rådet skal konsentrere seg om og gjøre politikerne oppmerksomme på – gi gode råd!

05

UTTAELSE FRA RÅDET

Fra forskriftens § 2: Kommunen skal etablere rutiner som sikrer at rådene mottar sakene på et så tidlig tidspunkt i saksbehandlingen, at uttalelsene fra rådet har mulighet til å påvirke utfallet av saken.

Til tross for forskriftens § 2, er det ofte kort tid mellom møtet i rådet og møte i et politisk organ for eksempel kommunestyret.

Rådets uttalelser skal følge saken frem til avgjørelse. Kanskje har saken allerede blitt sendt ut til kommunestyrets medlemmer og lagt ut på kommunenes hjemmesider uten at det tidsmessig har vært mulig å sende med rådets uttalelse. I slike tilfeller er det viktig at kommunen sikrer gode rutiner for at rådets uttalelse til politikerne ettersendes slik at de blir kjent med denne.

Er det et medlem i rådet som også sitter i kommunestyret, eller i det utvalg som skal behandle saken, så kjenner jo disse saken og kan opplyse om dette i det politiske møtet.

En uttalelse fra rådet er et råd til politikerne. For å få mest mulig gjennomslag bør uttalelsen ikke være for omfattende. Brukes det for mange ord, kan budskapet «drukne».

06

OPPFØLGING AV SAKER - HVA SKJER?

Alle uttalelser i en sak som skal behandles politisk skal ligge ved saken – oftest som vedlegg. Der uttalelsen er kort, gjengis den ofte i saksfremlegget. Slik kan du enkelt sjekke i saken om uttalelsen er kommet med. Alle kommuner har i dag elektroniske løsninger hvor du kan gå inn på nettet og sjekke hvilke saker som skal behandles og hvilke vedtak som gjøres.

Rådets uttalelse er et råd, og politikerne kan velge å se bort fra det eller ta hensyn til det, helt eller delvis.

For at rådet holdes orientert om utfallet av de viktigste sakene det er gitt uttalelse i, bør konklusjonene/vedtaket i sakene refereres i rådets senere møte. Her er rådssekretæren og lederen i rådet viktige.

TIL REFLEKSJON

Dersom du skal fortelle en person om hvordan rådet bidrar - hva vil du si?

TIPS

Tips: Sørg for god dialog med kommunedirektør via rådssekretær ved etablering av møteplaner

07

NÅR DET IKKE FUNGERER

Rådet er et lovpålagt organ – hjemlet i kommuneloven. Det er i praksis kommunedirektøren som har ansvaret for at rådet fungerer etter hensikten. Kommunestyret har ansvaret for å etablere interne systemer og rutiner i organisasjonen som sikrer at loven følges. Erfaring viser at rådssekretæren er svært viktig.

I medvirkningsforskriften § 2 heter det at rådet har rett til å uttale seg i alle saker som gjelder mennesker med funksjonsnedsettelse.

- Dersom dette ikke skjer, be om at kommunedirektør møter i rådet til en dialog.
- Dersom dette ikke fører til bedring, ta saken opp med ordfører.

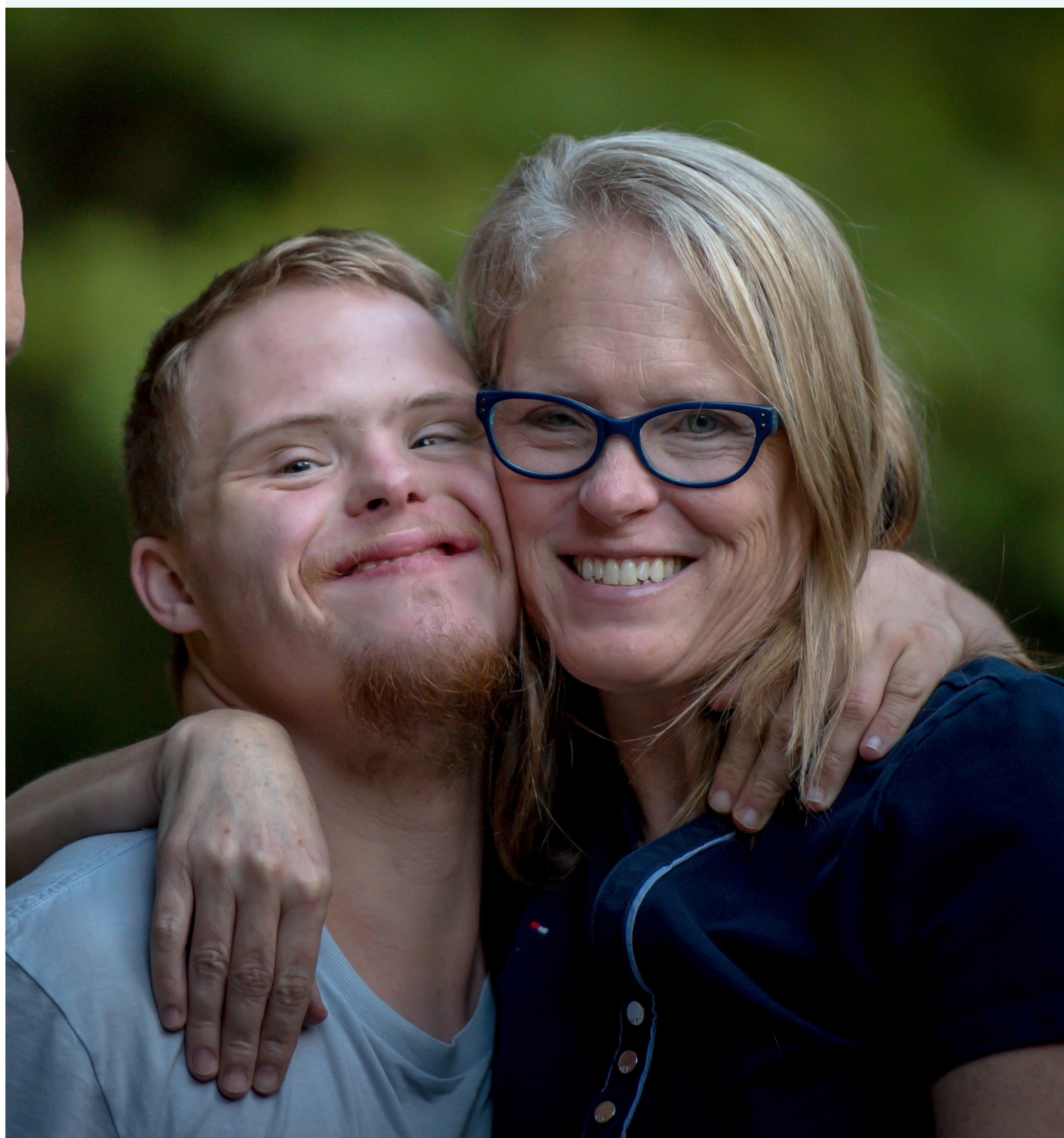
Rådet skal hvert år skrive årsmelding som skal behandles i kommunestyret.

Dette kan være en anledning til også å påpeke ting som ikke fungerer.

I mange kommuner er det få møter i året i rådet. Når kommunestyret legger møteplan for råd og utvalg, se til at møtene i rådet holdes i god tid før møtene i kommunestyret og politiske utvalg og at det er tilstrekkelig med møter gjennom året.

+ SAMARBEIDET, RÅD- GIVNINGEN OG NETTVERKET

NOEN TIPS OM SAMARBEIDET INTERNT I RÅDET

- Bli godt kjent, dere skal jobbe sammen i fire år.
- Inkluder alle i møtene, i sakene. Vi er ulike og kanskje trenger vi ulike tilrettelegging.
- Del kunnskap. Noen har lang erfaring, andre kort. Bidra med å dele det du kan.
- Lytt til de andre i rådet. Husk også unges perspektiv. Skap en god samarbeidskultur. En vennlig og hensynsfull kommunikasjon er sjelden feil.
- Marker gode resultater

RÅDGI VNINGEN

I diplomatiet vet man hvor man vil, og bruker bevisst kommunikasjon for å komme dit. Det er også lurt i rådsarbeidet. Klargjør hva rådet vil oppnå i saken som behandles, og bli enige om hva som er rådet dere vil gi. Det er bra å være tydelig på hva problemene består i, og hva rådet mener er mulige løsninger. Bruk tid på god argumentasjon som dere bygger på fakta. Tenk over

hvem som er mottaker av rådets innspill og tilpass budskapet til det. Det kan være fristende å fortelle noen sannhetens ord i et møte. Men husk når du blir veldig engasjert, å møte politikere og ansatte med den samme respekten og høfligheten som du selv ønsker å bli møtt med. Møtene er muligheter til å få flere til å forstå saken fra rådets side. Og husk at det kan være rådsmedlemmene som best kjenner til situasjonen for personer med funksjonsnedsettelse. Vær forberedt på å måtte gjenta budskapet mange ganger.

DET VIKTIGE NETTVERKET

Erfarne rådsmedlemmer vektlegger ofte nettverket sitt når vi spør om hva som er viktig i rådsarbeidet. Nettverket består blant annet av god kontakt med folk i fylkesadministrasjonen og fylkespolitikken, av god dialog med funksjonshemmedes organisasjoner og personer som har mye innsikt og kunnskap om saker som angår rådet. Et godt nettverk handler om å bygge relasjoner, og det gjøres over tid. Det handler om å bli kjent med folk og å bygge gjensidig tillit.

TIL REFLEKSJON

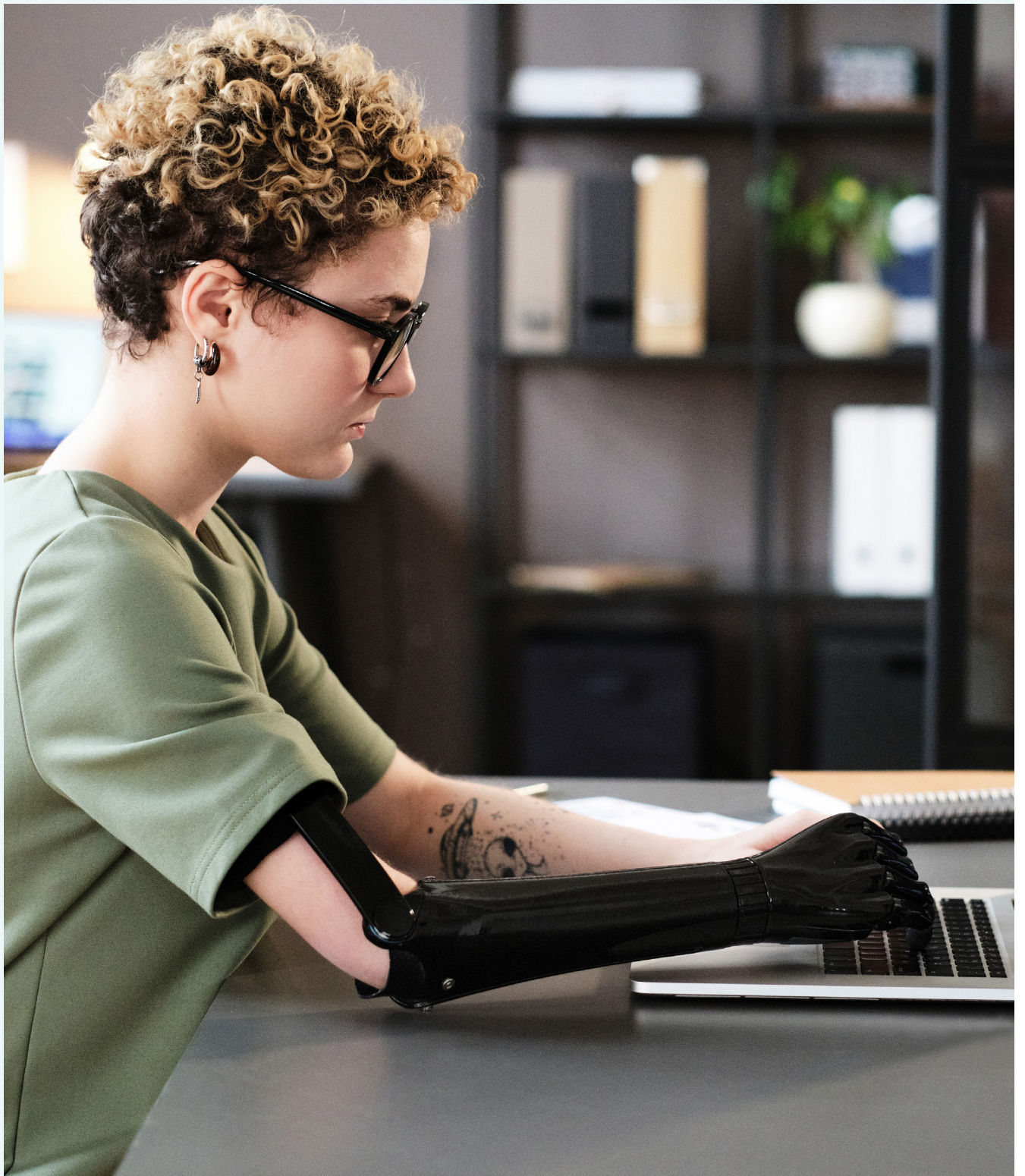
Hva tenker du er din innsats for et godt samarbeid i rådet?

Hva forventer du av andre?

Hvor bevisst er du på måten du kommuniserer på?

Hvilke allianser har du?

Hvordan benytter du ditt nettverk for å løse oppgaver?

+ TEMAOMRÅDER AKTUELLE FOR ARBEIDET I RÅDET

Hvilke saker i kommunen er aktuelle for personer med funksjonsnedsettelse? Vi har listet opp noen områder nedenfor for å gi et bilde av den bredden av saker som kan være aktuelle, samt hva som er sentralt på de ulike temaområdene. Dette er ikke en utfyllende liste, men disse områdene kan du lese mer om under kursopplegget på nett for kommunale råd for personer med funksjonsnedsettelse. **Last ned denne listen på ffo.no/....**

Plan og budsjett

- At sentrale tema som gjelder likestilling for personer med funksjonsnedsettelse kommer inn i plandokumenter slik at disse blir utgangspunkt for nærmere tiltak i de årlige budsjetter i planperioden.

Universell utforming

- At universell utforming er grunnlaget for planlegging, utbygging og tiltak slik at personer med funksjonsnedsettelse har de samme mulighetene for deltakelse og blir likestilt med andre.

Folkehelse

- At kommunen gjennom sitt totale folkehelsearbeid legger til rette for å inkludere mennesker med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom.

Disse er tema som omfatter alle de andre temaområdene på neste side:

Arbeid

- At kommunen er en god arbeidsgiver som inkluderer personer med funksjonsnedsettelse, og som oppfyller aktivitets- og redegjøringsplikten som arbeidsgiver. Det er også viktig med tilstrekkelig tilrettelagte arbeidsplasser for de som har behov for det.

Barnehage

- At kommunen har et inkluderende og tilgjengelig barnehagetilbud for barn med funksjonsnedsettelser, og at tilbudet blir tilrettelagt utfra barnets behov.

Skole

- At alle barn får gå på sin nærskole slik at elever med funksjonsnedsettelse er med i fellesskapet med de andre. Universell utforming og fysisk tilrettelegging, samt tilrettelagt undervisning, spesialundervisning og praktisk bistand er viktig. Det må sikres gode overganger for eksempel fra barnehage til skole og fra barnetrinnet til ungdomstrinnet.

Bolig

- At innbyggere med funksjonsnedsettelse kan klare å etablere seg i egen bolig som bidrar til trivsel, deltakelse og selvstendige liv. Ved behov for tilgjengelige og tilpassede boliger må tilstrekkelig og rett bistand gis.

Fritid og sosiale aktiviteter

- At innbyggere med funksjonsnedsettelse gis mulighet til en aktiv fritid med meningsfulle fritids-, kultur- og idrettsaktiviteter på lik linje med andre. Tilgjengelighet og tilstrekkelig assistanse er viktig.
- At kommunen har ordning med ledsagerbevis.

Helse og omsorgstjenester

- At kommunen har et godt helsefremmende arbeid, samt koordinerte og helhetlige tjenester med godt samarbeid.
- At kommunen har gode helsetjenester med de yrkesgruppene det er behov for samt habilitering, rehabilitering og tilbud innen psykisk helse.
- At kommunen har gode omsorgstjenester med personlig assistanse og praktisk bistand, brukerstyrt personlig assistanse (BPA) samt pårørendestøtte som omsorgsstønning, avlastning, opplæring og veiledning.
- At det blir gjort individuelle behovsvurderinger.

Familier med funksjonshemmede barn

- At familier med stort omsorgsansvar for barn med funksjonsnedsettelse og alvorlig sykdom får de tjenestene og den hjelpen de trenger, at de blir gitt god informasjon og veiledning og at det er sikret godt samarbeid mellom ulike instanser og sektorer.

Samferdsel

- At innbyggere med funksjonsnedsettelse kan ferdes på lik linje med andre.
- At kommunen sikrer universell utforming en god TT-tildelings-praksis samt tilstrekkelig med parkeringsplasser og et vedlikehold, også på vinteren.
- At tildeling av parkeringstillatelse for forflytningshemmede skjer i tråd med forskrift og veileder.

Voksenopplæringen

- At kommunen gir god veiledning om mulighet for grunnskoleopplæring for voksne med funksjonsnedsettelse, og at det gis et godt og tilpasset tilbud.
- At spesialundervisning tilbys elever med behov for dette.

+ ORGANISASJONENE

Det er mange organisasjoner som organiserer personer med funksjonsnedsettelse. De fleste er medlemmer i paraplyorganisasjonene Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO), Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO) eller Unge funksjonshemmede.

HVA ER ORGANISASJONENES ROLLE?

Organisasjonene som organiserer personer med funksjonsnedsettelse, er viktige kilder til kunnskap om funksjonshemmedes situasjon i din kommune. Derfor er det viktig for rådsmedlemmene å ha kontakt med organisasjonene og lytte til «hvor skoen trykker».

Til forskjell fra enkeltpersoner, har organisasjonene oppsamlede erfaringer fra mange medlemmer gjerne over flere år, og har derfor mer oversikt over vanlige utfordringer som bør gjøres noe med.

Organisasjonene har kompetanse om spørsmål rundt menneskerettigheter og likestilling for gruppene det kommunale rådet skal representere.

Organisasjoner som representerer personer med funksjonsnedsettelse, har rett til å fremme forslag om medlemmer til rådet. Ta gjerne kontakt med fylkes-FFO eller SAFO-regionen for mer informasjon om dette. FFO og SAFO gir også opplæring i vervet som rådsmedlem og har dialog med rådsmedlemmer. Ofte er dette opplæring og konferanser om ulike temaer.

FFO og SAFO nasjonalt har kontakt med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD) som forvalter og gir veiledning i regelverket rundt kommunale råd.

FFO

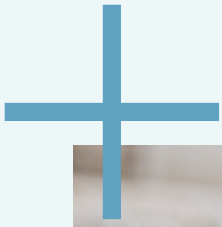
Funksjonshemmedes fellesorganisasjon består av 87 medlemsorganisasjoner, og har fylkeslag. Du finner kontaktinformasjon på FFOs nettsider. Disse representerer hele spekteret av personer med kroniske sykdommer, funksjonshemming og deres pårørende.

SAFO

Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner sine medlemsorganisasjoner er Norges Handikapforbund, Norges Handikapforbunds Ungdom, Norsk Forbund for Utviklingshemmede og Foreningen Norges Døvblinde. SAFO har ni regioner. Du finner kontaktinformasjon på SAFOs nettsider.

UNGE FUNKSJONSHEMMEDE

Unge funksjonshemmede har 38 medlemsorganisasjoner og organiserer grupperinger av ungdom med funksjonshemming og kronisk sykdom. Unge funksjonshemmede er kun organisert med nasjonalledd. Du finner kontaktinfo på deres nettsider.

OPPLÆRING OG VEILEDNING

ORGANISASJONENES

OPPLÆRING

Organisasjonene har etablert en opplæring for deg som rådsmedlem. Opplæringen omhandler det samme som er omtalt i dette heftet, men har mer utdypning og noen flere temaer. Du kan bruke de utdypede temaene som «oppslagsverk» når du jobber med ulike saker i rådet.

Du kan gå igjennom organisasjonenes opplæring på nett på egen hånd, og du kan spørre FFO og SAFO om de har opplæring i gruppe.

Opplæringen finner du fra 2023 på paraplyorganisasjonenes nettsider.

Paraplyorganisasjonene i fylket har også annen relevant opplæring. Den kan være et supplement til den spesifikke opplæringen for medlemmene i kommunale råd. Sjekk også ut egne kurs om hvordan jobbe med FN-konvensjonen CRPD i kommunale råd.

KS FOLKEVALGTPROGRAM

Kommunesektorens organisasjon, KS, har tilbud til alle kommuner og fylkeskommuner om et program for de direktevalgte i kommunestyrene, kommunedelsutvalgene og fylkestingene. Også kommunedirektøren og dennes ledergruppe er målgruppen for

programmet. Som rådsmedlem er du ikke direkte valgt av innbyggerne, selv om du er folkevalgt. Basisopplæringen for folkevalgte skjer som oftest tidlig etter valget. Roller og rolleforståelse er et av de sentrale temaene i dette programmet. KS har utarbeidet et eget opplegg for de obligatoriske rådene som kommunene og fylkeskommunene kan benytte selv. Dette opplegget tar for seg kommunen eller fylkeskommunens oppgaver og ansvar, rådenes plass og din rolle som rådsmedlem. Dette kan dere bestille gjennom rådssekretæren.

EN NYTTIG VEILEDER FRA BUFDIR

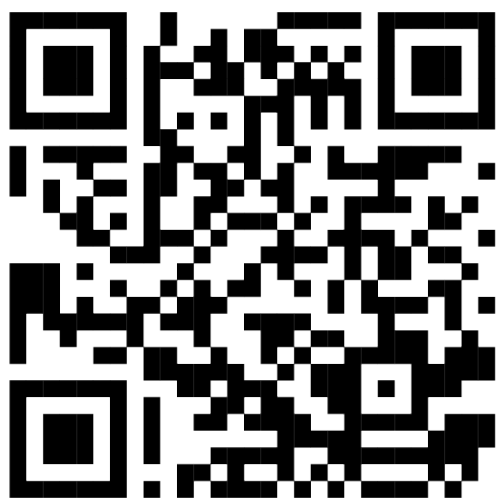
Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har laget en veileder til deg som rådsrepresentant og til sekretariatet for rådet. I veilederen er det informasjon om regelverket og tips til hvordan rådene kan arbeide. Veilederen finner du på Bufdir sine nettsider

STATSFORVALTERNE

Det er til slutt nyttig å vite at statsforvalterne gir tolkning av regelverket rundt rådene når det er kommuner og fylkeskommuner som stiller spørsmålet om hvordan regelverket er å forstå.

NOTATER

Scan koden for å finne den digitale versjonen av heftet.